

УДК 37.016.091,93:796.2

Л.В. ГАЛЬЧЕНКО

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ВИКОРИСТАННЯ РУХЛИВИХ І НАЦІОНАЛЬНИХ ІГОР У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті теоретично обґрунтовано проблеми професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. Наведено результати аналізу анкетування викладачів і студентів вищих навчальних закладів і вчителів фізичної культури щодо підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності.

Ключові слова: майбутній учитель, фізична культура, професійна підготовка, рухливі ігри, народні ігри, національні ігри, гра.

У сучасних умовах модернізації національної освіти й науки суспільство не задоволене наявним рівнем готовності молодих учителів до педагогічної діяльності. Відповідно до реалізації Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті та положень Болонської конвенції, перед педагогічною системою особливо гостро постала проблема вдосконалення роботи ВНЗ педагогічного профілю щодо навчання й виховання майбутніх учителів, які б мали високий рівень професіоналізму, творчої активності, відповідально ставилися до результатів своєї діяльності.

Освіта є потужним фактором розвитку духовної культури української політичної нації. Крім того, вона здатна стати дієвим механізмом формування й поширення глобальних цінностей, а також сприяти пошуку компромісів між традиційними національними цінностями й цінностями глобальної культури [14, с. 80].

Професійна освіта – одна з найважливіших підсистем соціальної сфери держави, яка забезпечує процес одержання особою систематизованих знань, умінь і навичок з метою їх ефективного використання в повсякденній та професійній діяльності [2, с. 312].

Ю.І. Євсєєв зазначає, що вища професійна освіта й фізична культура як її гуманітарна складова спрямовані на пріоритетне вдосконалення особистих здібностей, розвиток самовиховної та самоосвітньої функцій студента, формування його як громадянина, інтелігента, фахівця [6, с. 4].

Одним з актуальних завдань педагогічної науки на сучасному етапі є розробка шляхів удосконалення професійної майстерності фахівців, що зумовлено закономірностями суспільного розвитку й високою соціальною значущістю проблеми підвищення якості підготовки фахівця-професіонала, заснованої на гуманістичних ідеалах і принципах.

У працях багатьох вітчизняних учених ґрунтовно досліджено концептуальні засади професійної підготовки як фахівців фізичного виховання та спорту в цілому (Г.М. Арзютов, О.М. Вацеба, Е.С. Вільчковський,

М.С. Герцик, О.Ц. Демінський, В.І. Завацький, О.С. Куц, В.М. Платонов, Л.П. Сущенко, Б.М. Шиян, Ю.М. Шкробтій), так і майбутніх учителів фізичної культури зокрема (Г.О. Балл, І.Д. Бех, С.І. Подмазін, В.В. Рибалка). Так, Л.П. Сущенко визначила поняття “професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту” як “процес, який характеризує технологічно обґрунтовані засади вищих навчальних закладів країни надання особистості такого рівня професіоналізму, завдяки якому вона стане конкурентоспроможною на ринку праці, буде самостійно організовувати фізичне виховання різних верств населення регіону й успішно працювати в усіх ланках спортивного руху” [18, с. 28].

Метою статті є аналіз теоретичних основ підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності в сучасній педагогічній науці й розкриття сутності поняття “підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності”.

Останніми роками з’явилися нові погляди на традиційне розуміння ключових понять підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності.

Підготовка – це сукупність засобів і методів, а також порядок їх використання в навчанні [11, с. 161]. Спираючись на аналіз цього поняття, можна визначити “професійну підготовку” як “процес і результат діяльності, спрямований на оволодіння певним запасом професійних знань, умінь і навичок, а також якостей особистості, необхідних для успішного виконання професійної діяльності” [8, с. 8–9]. Поняття “професійна підготовка вчителя” визначається як “система, що включає в себе: формування світогляду й загальної культури, психологічну готовність до фахової діяльності, практичну готовність до педагогічної роботи, професійно-педагогічну спрямованість особистості вчителя, розвиток педагогічних здібностей. Невід’ємною складовою, що, з одного боку, має ключове значення для підготовки майбутніх фахівців, а з другого – являє собою важливий результат, є готовність, яка означає налаштованість на конкретну діяльність, бажання приступити до виконання певної соціальної ролі” [16, с. 8]. Поняття “професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури” необхідно висвітлювати в кількох аспектах: “з точки зору її організаторів, це процес створення науково-педагогічними працівниками й керівниками умов для цілеспрямованого формування й розвитку в майбутніх спеціалістів компетентності та здатності до професійної діяльності; з точки зору студентів, це процес досягнення ними необхідного рівня підготовленості, який би забезпечив готовність до виконання дій за призначенням; як результат професійної підготовки – це готовність її суб’єктів до професійної діяльності” [1, с. 8].

На сьогодні в дослідженнях учених, присвячених проблемі підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах до професійної діяльності, досить поширеним є поняття “професійна компетентність”.

Поняття “компетентність” тлумачиться як інтеграція знань, їх взаємопроникнення, узагальнення, високий рівень ерудиції, що дає змогу особистості реалізувати потребу в самоідентифікації, самовираженні, саморозвитку й самоствердженні [7, с. 58]. Професійна компетентність – це “сукупність компетенцій, які структурно й змістовно розкривають її специфіку” [17, с. 92].

О.К. Корносенко визначає професійну компетентність як “інтегральну якість особистості, здатність, властивість, що базується на оволодінні компетенціями, орієнтованими на самостійне й успішне виконання службових обов’язків, які набуваються з досвідом, у процесі навчання та соціалізації (висока загальна культура, моральна, правова й естетична вихованість, знання з літератури, мистецтва, галузі фізичної культури тощо)” [10, с. 407].

Поняття “діяльність” О.М. Леонт’єв визначив не як реакцію чи сукупність реакцій, а як систему, якій притаманні своя будова, свої внутрішні переходи й перетворення, свій розвиток [12, с. 82]. Професійна діяльність – це процес вирішення педагогічних завдань, які постійно виникають і відрізняються одне від одного за своїм змістом і складністю [3].

Поняття “рухливі ігри” трактується в науковій літературі як “найбільш адекватна форма занять фізичними вправами, що сприяють підвищенню рухової активності дітей” [4, с. 33]. Народні ігри висвітлюються як “потужна рушійна сила естетичного, морально-етичного, культурного виховання дітей молодшого шкільного віку” [15, с. 23]. Національні ігри визначаються як самостійний вид діяльності, представлений у культурі всіх націй і народностей та зумовлений історичними особливостями їх формування [13, с. 4].

Н.А. Деделюк зазначає, що “народні ігри стали основою розвитку національної системи фізичного виховання, яка постійно вдосконалюється, залежить від багатьох факторів (педагогічних, психологічних, політичних, соціальних) і вимагає подальшого вивчення” [5, с. 59].

Професійно-педагогічна підготовка учителів фізичної культури є сукупністю знань, умінь і навичок, оволодіння якими дає змогу працювати вчителем у школі, а також формувати психологічні й моральні якості особистості вчителя фізичного виховання, важливі для визначення характеру, мети й завдань його педагогічної діяльності [9, с. 8].

Майбутній учитель фізичної культури повинен володіти повним арсеналом теоретичних знань і практичних умінь для проведення рухливих ігор із дітьми різного шкільного віку. Але найголовніше питання організації й методики їх проведення – забезпечення диференційованого підходу. При застосуванні диференційованого підходу вчитель фізичної культури обов’язково повинен урахувувати вікові анатомо-фізіологічні й психологічні особливості дитини, рівень її фізичного розвитку й навчально-пріоритетний матеріал, який пропонує програма з фізичної культури [10, с. 103].

У професійному розвитку та становленні майбутніх учителів фізичної культури, як вважає В.І. Щемелінін, гра виконує особливу функцію: є

засобом освіти і способом включення студентів у активну фізкультурно-оздоровчу діяльність, яка спирається на принцип відповідності характеру й особливостей ігрової спортивної діяльності мотивам і потребам людини в руховій активності [19, с. 146].

Отже, можемо стверджувати, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності – це процес отримання сукупності спеціальних знань, умінь і навичок, якостей, професійного досвіду й норм поведінки, який здійснюється у вищому навчальному закладі та забезпечує можливість подальшої успішної роботи з учнівським контингентом у системі дошкільного й шкільного фізичного виховання з метою підвищення рухової активності дітей та залучення їх до вивчення історії, традицій, звичаїв, обрядів і культури свого народу.

Для з'ясування актуальності проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності було проведено анкетування вчителів загальноосвітніх навчальних закладів. У ньому взяло участь 45 учителів шкіл м. Запоріжжя.

Результати проведеного анкетування засвідчили, що повністю задоволені професійною підготовкою студентів-практикантів до використання рухливих і національних ігор 37,78% учителів, частково задоволені – 44,44%; не задоволені – 15,56%; важко відповісти – 2,22%.

Отже, доводиться констатувати, що відсоток учителів, які цілком задоволені професійною підготовкою студентів-практикантів до використання рухливих і національних ігор, далеко не високий (37,78%).

Анкетування з метою з'ясування доцільності підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності нами було проведено серед викладачів вищих навчальних закладів. В анкетуванні взяли участь 64 викладачі: 10 викладачів Бердянського державного педагогічного університету (БДПУ), 15 викладачів Запорізького національного університету (ЗНУ), 11 викладачів Класичного приватного університету (КПУ), 14 викладачів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (НПУ імені М.П. Драгоманова), 14 викладачів Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка (ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка).

Результати відповідей викладачів вищих навчальних закладів розподілилися таким чином: 92,36% викладачів від загального числа опитаних вважають за доцільне здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності; не вважають за доцільне – 7,64%; важко відповісти – 2,27%. Отже, більшість викладачів (92,36%) вважає за доцільне здійснювати у вищих навчальних закладах України підготовку майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності.

Для всебічного аналізу актуальності питання підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності нами було проведено анкетування й серед студентів. У ньому взяли участь 140 студентів Запорізького національного університету (ЗНУ), 70 студентів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (НПУ імені М.П. Драгоманова), 67 студентів Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка (ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка), 80 студентів Бердянського державного педагогічного університету (БДПУ), 49 студентів Класичного приватного університету (КПУ).

Загальні результати анкетування майбутніх учителів фізичної культури з питання “Наскільки Ви вважаєте себе підготовленим до використання рухливих і національних ігор у своїй майбутній професійній діяльності?” показали, що повністю підготовленими вважають себе 26,69% студентів, підготовлені частково – 66,55%, не підготовлені – 2,69%, важко відповісти – 4,06% (див. рис.).

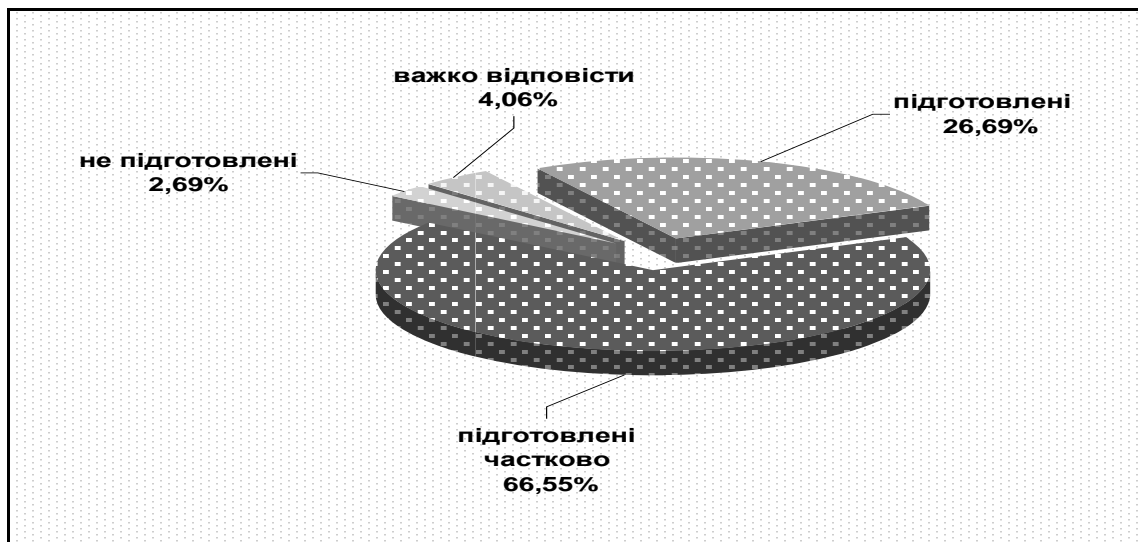

Рис. Показник кількості опитаних студентів щодо підготовленості до використання рухливих і національних ігор у майбутній професійній діяльності, %

Результати такого самого анкетування у вищих навчальних закладах виявилися такими: повністю вважають себе підготовленими до використання рухливих і національних ігор 32,14% студентів ЗНУ, 27,14% студентів НПУ імені М.П. Драгоманова, 32,84% студентів ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка, 14,81% студентів БДПУ, 26,53% студентів КПУ; підготовлені частково – 62,14% студентів ЗНУ, 67,14% студентів НПУ імені М.П. Драгоманова, 61,19% студентів ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка, 79,01% студентів БДПУ, 63,27% студентів КПУ; не підготовлені – 2,14% студентів ЗНУ, 1,49% студентів ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка, 3,70% студентів БДПУ, 6,12% студентів КПУ; важко відповісти – 3,57% студентів ЗНУ, 5,71% сту-

дентів НПУ імені М.П. Драгоманова, 4,48% студентів ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка, 2,47% студентів БДПУ, 4,08% студентів КПУ.

Аналіз відповідей студентів дав змогу виявити той факт, що більшість з них (66,55%) вважає себе тільки частково підготовленою до використання рухливих і національних ігор у майбутній професійній діяльності, що свідчить про актуальність і доцільність обраної теми дослідження.

Висновки. На основі проведеного аналізу психолого-педагогічної літератури окреслено деякі теоретичні аспекти підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності. Встановлено, що професійна підготовка висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців фізичного виховання й спорту у вищих навчальних закладах України вимагає суттєвої оптимізації та вдосконалення відповідно до сучасних тенденцій розвитку як суспільства в цілому, так і освіти зокрема.

За результатами анкетування студентів з'ясовано, що проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання рухливих і національних ігор у професійній діяльності є актуальною і потребує подальшого ґрунтовного вивчення.

Список використаної літератури

1. Афонін В. Теорія і практика професійної підготовки студентів інститутів фізичної культури (ІФК) як педагогічна проблема / В. Афонін, А. Сениця // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць у галузі фізичної культури і спорту. – Львів : НВФ “Українські технології”, 2004. – Т. 4. – С. 7–10.
2. Босак О.В. Поняття “послуга професійної освіти” в умовах становлення моделі неперервної освіти / О.В. Босак // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2007. – Вип. 17.8. – С. 312–317.
3. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский. – М. : Педагогика, 1999. – 536 с.
4. Глушак О.О. Рухливі ігри та забави в оздоровчих таборах / О.О. Глушак, Л.М. Зацерковна // Фізична культура, спорт та здоров'я нації. – 2008. – № 1. – С. 32–36.
5. Деделюк Н.А. Народні ігри та розваги в системі фізичного виховання Київської Русі / Н.А. Деделюк // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2001. – Т. 1. – Вип. 5. – С. 58–61.
6. Евсеев Ю.И. Физическая культура : учеб. пособ. для студентов высших учебных заведений / Ю.И. Евсеев. – 3-е изд. – Ростов н/Д : Феникс, 2004. – 384 с.
7. Ефремова Н.Ф. Независимое оценивание учебных достижений как инструмент формирования компетенций обучающихся / Н.Ф. Ефремова, Е.Ф. Корсунова // Педагогика. – 2009. – № 7. – С. 57–61.
8. Ємельянова Н.Л. Підготовка майбутніх вихователів до роботи над засвоєнням старшими дошкільниками народознавчої лексики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Наталія Леонідівна Ємельянова ; Південноукраїнський державний педагогічний ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2003. – 20 с.
9. Ігнатенко С.О. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до формування моральних якостей молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Сузанна Олександрівна Ігнатенко ; Південноукраїнський державний педагогічний ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2007. – 22 с.
10. Корносенко О.К. Динаміка формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури у контексті викладання ігрових методик / О.К. Корно-

сенко // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія № 15. – 2011. – Вип. 10. – С. 407–411.

11. Котова Е.В. К вопросу о современном состоянии профессиональной подготовки учителя физической культуры / Е.В. Котова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : монографія / за ред. Єрмакова С.С. – Харків : ХДАДМ (ХХП), 2007. – № 6. – С. 160–164.

12. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / Леонтьев Алексей Николаевич. – М. : Прогресс, 1977. – 304 с.

13. Майсурадзе М.И. Грузинские национальные игры в мяч / М.И. Майсурадзе. – Тбилиси : СабчотаСакартвело, 1980. – 123 с.

14. Молодиченко В. Глобалізація цінностей у контексті освітніх практик / В. Молодиченко // Вища освіта України. – 2009. – № 3. – С. 80–84.

15. Мудрик С.Б. Вплив національних рухливих ігор на розвиток фізичних якостей дітей молодшого шкільного віку / С.Б. Мудрик // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проб. фіз. вих. і спорту. – 1999. – № 6. – С. 19–23.

16. Пастир Ю.І. Підготовка майбутнього вчителя до соціалізації молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ю.І. Пастир. – Черкаси, 2010. – 23 с.

17. Романовська Т.І. Компетентнісно-орієнтований підхід у системі професійної підготовки вчителів фізичного виховання / Т.І. Романовська // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. – 2010. – Вип. 81. – С. 91–95.

18. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) / Л.П. Сущенко ; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Запорізький держ. ун-т. – Запоріжжя : Запорізький держ. ун-т, 2003. – 442 с. : іл.

19. Щемелинин В.И. Педагогические условия подготовки будущих учителей физической культуры к профессиональной деятельности с использованием народных игр : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Щемелинин Виктор Иванович. – Уфа, 2004. – 178 с.

Стаття надійшла до редакції 26.08.2013.

Гальченко Л.В. Теоретико-методические аспекты подготовки будущих учителей физической культуры к использованию подвижных и национальных игр в профессиональной деятельности

В статье теоретически обоснованы проблемы профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры. Приводятся результаты анализа анкетирования преподавателей, студентов высших учебных заведений и учителей физической культуры относительно подготовки будущих учителей физической культуры к использованию подвижных и национальных игр в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: *будущий учитель, физическая культура, профессиональная подготовка, подвижные игры, народные игры, национальные игры, игра.*

Galchenko L. Theoretical and methodological aspects of future physical education teachers preparation for using action and national games in professional activities

The problem of professional training of future physical education teachers is theoretically grounded in this article. One of the urgent tasks of pedagogy at the present stage is the development of ways of specialists' professional skills improvement, due to the laws of social development and high social significance of the problem to increase the quality of professional's training which is based upon humanistic ideals and principles.

Theoretical foundations of training the future physical education teachers to use the mobile and ethnic games in professional activities in modern teaching science is analyzed and the essence of the mobile and ethnic games usage training for the future education teachers" concept is discovered.

Theoretical analysis of the basic concepts of research on the training of future physical education teachers of the mobile and national games usage in professional activities such as “training”, “professional training”, “professional teacher’s training”, “training of future physical education teachers”, “professional competence”, “competence”, “activity”, “professional activity”, “outdoor games”, “traditional games”, “national games” allow us to conclude that the future physical education teacher should be a person capable of teaching performance, psychological, research activities, various in content and efficient activity.

Future physical education teachers should possess the full arsenal of theoretical knowledge and practical skills for holding outdoor and national games for all children of school age. But the most important question of organization and methods of their realization is providing a differentiated approach.

When applying the differentiated approach physical education teacher should necessarily take into account age peculiarities, anatomical, physiological and psychological characteristics of the child, the level of his or her physical development and educational priority material, offered by a program of physical education.

To identify the urgency of the problem of future physical education teachers` for using action and national games in professional activities preparation the survey of secondary school teachers was conducted. It was attended by 45 school teachers of Zaporozhye. The results of professors questionnaire are quoted. In a survey 64 teachers participated.

For a comprehensive analysis of the future physical education teachers` preparation for using action and national games in professional activities issue relevance we conducted a survey among the university students.

It has been established, that the educational training of highly qualified and competitive experts of the physical education and sport in Ukrainian Institutions of higher education requires a significant optimization and improvement according to modern tendencies of society development as a whole, and also education development in particular.

According to the survey of students it was found out, that the future physical education teachers` preparation for using action and national games in professional activities problem is relevant and requires the further thorough research.

Key words: *future teacher, physical culture, professional preparation, action games, folk games, national games, game.*